

**CIVIC CO
MMOTION**
ՔԱՂՔԵՆԻ
Ա Կ Ա Ն
ԽՈՒՃԱՊ

**CENTER FOR
CONTEMPORARY
EXPERIMENTAL ART**
ԼՈՐՐՈՐԱՐ ՓՈՐՉԱՌԱԿԱՆ
ԱՐՎԵՍՏԻ ԿԵՆՏՐՈՆ

FOUNDERS/ԳԻՄՆԱԴԻՐՆԵՐ

SONIA BALASSANIAN/ՍՈՆՐԻԱ ԴԱՍԱՍՆՅԱՆ
Founder and Honorary Artistic Director/Գիմնադիր և Դատվի Գեղարվեստական ղեկավար
EDWARD BALASSANIAN/ԷԴՈՒԱՐԴ ԴԱՍԱՍՆՅԱՆ
Co-Founder and Director/Դամա Գիմնադիր և Տնօրեն

ARTS COUNCIL/ԳԵՂԱՐՎԵՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՐԴ

ARTISTIC DIRECTOR/ԳԵՂԱՐՎԵՏԱԿԱՆ ՂԵԿԱԿԱՐ
Stepan Veranian/Ստեփան Վերանյան

DEPARTMENT COORDINATORS/ԳՍՄԱԴՐՈՂՆԵՐ

FINE ARTS/ԿԵՐԴՍՐՎԵՍ

Ara Hovsepian/Արա Հովսեփյան

ARCHITECTURE/ԾԱՐՏԱՐԱՐ ԴԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

Artak Kniazian/Արտակ Կնյազյան

CINEMA, VIDEO AND THEATER/ԿԻՆՈ, ՎԻԴԵՈ և ԹԱՏՐՈՆ

Gagik Ghazare/Գագիկ Դազար

MUSIC/ԵՐԱՄԵՏՏՈՒԹՅՈՒՆ

Sevada Petrossian/Սևադա Պետրոսյան

AVANT-GARDE MUSIC/ԱՎԱՆԳԱՐԴ ԵՐԱՄԵՏՏՈՒԹՅՈՒՆ

Yeva Khachatryan/Եվա Խաչատրյան

PUBLIC RELATIONS/ԳՍՄՈՐԱԿԱԿԱՆ ԿՄՊԵՐ

Armine Antikyan/Արմինե Անտիկյան

1/3 Pavstos Bluzand Blvd., Yerevan

Republic of Armenia

tel.(3741)56 82 25, 56 83 25

E-mail: accea@netsys.am

Փավստոս Բլուզանդի 1/3, Երևան

Հայաստանի Հանրապետություն

FESTIVAL OF ALTERNATIVE ART
ԱՆՏԵՐՆԱՏԻՎ ԱՐՎԵՍՏԻ ՓԱՌԱՏՈՆ
CIVIC COMMOTION
ՔԱՂՔԵՆԻԱԿԱՆ ԽՈՒՋԱԴՊ

Աշխարհի այս մասում¹, այլախոհության մի նոր երևույթ է ի հայտ գալիս: Այլախոհություն հենց այն պայմանների դեմ, որոնք առաջացել են նախորդ շրջանի մտավորական կաշկանդումներից և ճնշումներից ազատագրումից հետո:

«Պատից հետո»² կազմավորված այլախոհների այս նոր սերունդը, գտնվում է մի նոր, շատ ավելի բարդ, դառնաղետ և սահմանափակող պայմաններում: Ի սկզբանե «զգատ» լինելով հանդերձ, այս սերունդը հայտնվել է «զգատ չուկայի» բացում և «աներեւույթ» օպոնտիայի, արգելափակման, և համայնական հովանավորության բացարձակ բացակայության պայմաններում:

Ունանք, կամ անկարող են, կամ մերժում են խորանալ և ընկալել այս իրավիճակը: Նրանք այս սերունդը պիտակավորում են «Առանց նպատակի այլախոհներ», «10 տարով ժամանակավերջներ», «զաղափարախոսություն փնտրող ժամանակավոր պայքարողներ» և այլն³: Նրանք, մակերեսային երևույթներից ելնելով, հեծվից հանգում են եզրակացությունների, և չեն ընկալում այս դաժան հակասության ահավոր ազդեցությունը:

Ոչնչացել է մի «հովանավորող» համակարգ, իր բոլոր սահմանափակումներով և ճնշումներով հանդերձ: Հասարակական արժեքներից ըստ էության դատարկ «չուկայական հարաբերություններից» բացի փոխարինող ոչինչ չկա: Մշակույթն ու արվեստը, հասարակական նախընտրությունների սանդղակի վրա գրավում են ամենացածր աստիճանը: Մտավորական արժեքները դանդաղորեն, մեկը մյուսի ետևից տեղի են տալիս շուկայական և գործարարական չափանիշների: Չափանիշներ, որոնք, մշակույթի ասպարեզում, պատմականորեն ավելի կանխիչ են քան ընդառաջող: Ներկա իրավիճակը, տնտեսական զարգացման ասպարեզում նորարարության և աճի խթան լինելու հնարավորությամբ հանդերձ, մտավորական ասպարեզում ավելի հաճախ կաշկանդում է նվաճելու, հայտնաբերելու և նորարարության ոգին:

Նյութական քվառությունը, համայնական ուղորտի անտարբերության հիասթափությունն ու ժամանակակից արվեստի ընկալման բացակայությունը, աստիճանաբար ստեղծում են հոգեկան դատարկության, մտավոր ծանձրության և անտարբերության մի ընդհանրական մթնոլորտ:

Մյուս կողմից, անկախ այս մտավորական լճացումից և հիասթափությունից, հետզհետե զարգանում է մի դրական երևույթ: Արվեստագետների մի նոր սերունդ, դանդաղորեն և աստիճանաբար ընթանում է դեպի նոր հորիզոններ, և հայտնաբերում է արտահայտության նոր լուծումներ ու միջոցներ:

«Պատի» փլուզման հետ համարյա թե միաժամանակ տեղի է ունեցել «էլեկտրոնիկական հեղաշրջում», որի ալիքները արագորեն քափանցել են «պատի» մյուս կողմը: Էլեկտրոնիկական աստիճանաբար վերածվում է առօրյայի բաղադրիչ և էական տարրի: Մտավորականությունը այդ երևույթից անմասն չի մնացել: Նա արագորեն որդեգրում է այդ հեղաշրջման ընձեռած հնարավորությունները, որպես արտահայտության և դրսեւորման միջոց:

Դառնության և լքվածության զգացումների և նոր հորիզոններ նվաճելու մարտահրավերի համատեղությունից ծնվում է մի հետաքրքիր և բարդ ինքնություն: Մի ինքնություն, որը ստեղծվում է ծանձրույթի, վատման, ու բացարձակ ազատության և նոր արտահայտամիջոցների միաձուլումից:

«Այս արվեստագետները իրենց ուսերին սովետական շրջանի օրենքների ու վաճառողների բեռը չեն կրում: Նրանք իրենց շրջապատը դիտում են բաց մտքով և թարմ հայացքով: Նրանք ստեղծում են մի նոր Աշխարհ, որտեղ գեղագիտական սկզբունքները, հասարակական բարքերն ու գեղարվեստական արտահայտության օրենքները մի անգամ եւս ենթարկվում են զիջման և վերանայման»⁴:

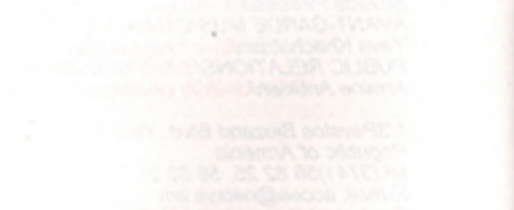
Անհայտը, առեղծվածային լինելու փոխարեն, վերածվում է երեւակայության խթանի: Խթան «ոչ փաստացին» և «անշուշափելի» պատկերելու համար: Ստեղծելու համար մի արվեստ, որը տրամաբանորեն և գիտականորեն ձեռք բերված, եզրակացված, վավերագրված արտահայտություն լինելու փոխարեն, արտացոլում է պայմանականությունների գերազանցում:

Ապարդյունությունն ու ծանձրույթը վերածվում են ընթրստության: Ազատությունը տրամադրում է միջավայրը, արդիական տեխնոլոգիան միջոցը:

Մտավորականների այս սերնդի համար թվում է թե անեն ինչ հնարավոր է: «Սա այն դարաշրջանն է, որտեղ իրականության խնդիրը, մարդկային փորձի ընկալման գործընթացն ու փոխանցման միջոցի օրենքները, անընդհատ ենթարկվում են վերանայման: Այս արվեստագետների համար կարեւորը հարցադրումն է, ոչ թե պատասխանը»⁵:

Ի՞նչ է «է»-ի իմաստը: Իրականություն թե՞ երեւակայություն: Այս է խնդիրը:

Էդուարդ Պալասանյան

1 Հայաստանը, և ընդհանուր առմամբ արեւելյան եւրոպան և Երուսաղիմի պատկերացումները
2 Ստոկհոլմում (Շվեդիա) կազմակերպված ցուցահանդեսի անվանումը, որտեղ ներկայացվել է արվեստագետների այն սերունդը, որը երեսն է եկել Նախկին Սովետական միությունում, և արեւելյան եւրոպայում, Բեռլինի պատի փլուզումից հետո:
3 Ունալ Յոնգ, «Պատից հետո՝ Արվեստն ու մշակույթը հետ կոմունիստական երուսաղիմ» Art Forum, Մարտ 2000 թ.
4 Էդուարդ Պալասանյան, «Փոքր Ֆարքուն՝ երկիր, Տիեզերք և երազ», Հայաստանի Հանրապետություն բաժին, Վենետիկի 48-րդ Բիենալեի ընդհանուր կատալոգ, 1999 թ.
5 Նույնը

ALTERNATIVE ART: CIVIC MOUTH MOUTH OF CIVILIZATION

In the intellectual arena a new phenomenon of dissent is emerging in this part of the World¹. Dissent against the very conditions, which have evolved as a result of emancipation from intellectual oppression of the past era.

New generation of dissidents—the “after the wall”² generation—face a new, very sophisticated, and far more painful condition of inhibition. While “free” in principle, this generation finds itself limited by latent, “invisible” oppression of the free market, and the absence of public support.

Those who are incapable of looking deeper, or refuse to do so, brand this generation “dissidents without a cause”, “out of context by ten years”, “provisional militant[s] in search of an ideology”, etc.³ They observe superficial phenomena from afar, and conclude these thoughts.

A support system—with all its inhibitions and limitations—has expired and, except for the so-called “free market”, there is no alternative to take its place. Arts and culture occupy the lowest level on the index of public priorities. Intellectual values are gradually replaced by market criteria, and business determinants, which historically are more obstructive than accommodating. While in the fields of economic development they are stimuli of innovation and growth, in the intellectual arena they often inhibit the spirit of conquest, discovery, and innovation.

Material misery, disappointment from indifference of the public sector, lack of understanding and appreciation of contemporary art, are creating a general atmosphere of spiritual void, intellectual boredom, and indolence.

In spite of this grim state of intellectual stagnation and frustration, a positive phenomenon is emerging. A new generation of artists is slowly and gradually moving towards new frontiers, new means of expression, and new media.

Almost simultaneous with the collapse of the Wall, “electronics’ revolution” has taken place in the World, and its reverberations have spread beyond the Wall. Electronics is becoming an integral part of the daily life, and intellectuals and artists are no exception. They are rapidly adopting the new media provided by the electronics’ revolution as means of expression, and performance.

Out of the fusion of the feeling of bitterness and abandonment, and the challenge of the quest for new frontiers, a fascinating and complex “personality” is emerging. A personality resulted from combination of states of boredom and frustration, total freedom, and the new media.

These artists “... do not carry the burden of the Soviet-era rules and mores. They look at their surroundings with an open mind, and a fresh vision. They are creating a New World in which the rules of aesthetics, social behavior and artistic expression have once again become malleable.”⁴

The unknown, instead of being mysterious, is stimulation for imagination, for imaging the “non-factual” and the “non-tangible”, for creating art which represents unconditional projection, rather than being a logically and scientifically derived, deduced, documented, intellectual discourse.

Frustration and boredom is turning into rebellious state of mind. Freedom is providing the environment for this expression, and the electronics provides the venue.

For this new generation of intellectuals “... nothing seems impossible. This is an age in which questions of reality; methods of understanding and means of conveying the human experience are being rewritten. What is critical for these artists is more the question than the answer.”⁵

The issue, then, is expression of what “is”. Is it representation of “reality”, or imagination? This is the question.

Edward Balassanian

1 Republic of Armenia, in particular, and “Eastern Europe” and Newly Independent States, in general.

2 Title of the exhibition organized by Moderna Museet, Stockholm, Sweden, presenting the generation of artists, who have emerged in the ex-Soviet Union, and the Eastern Europe, after the collapse of the Berlin Wall.

3 Ronald Jones, *After the Wall: Art and Culture in Post Communist Europe*, Art Forum, March 2000.

4 E. Balassanian, *Post Factum: Earth, Space and Dream*, Republic of Armenia section of the main catalogue of the 48th Venice Biennale, 1999.

5 *ibid*

FESTIVAL OF ALTERNATIVE ART

ԱՅՆՆՈՒՄ ԵՐԱԿԱՆ

«Այլընտրական արվեստի փառատոնի» մտահղացումը, մի կողմից զուգորդում է բերում «երիտասարդական արվեստի փառատոն» ձևակերպման հետ, սակայն մյուս կողմից այն հեռու է տարիքային բնորոշումներից: Ըստ երևույթին, այդ զուգորդումը խորհրդային պաշտոնամոդության մի մնացուկ է, որ քաջ գիտակցում են փառատոնի կազմակերպիչները: Եթե խորհրդային կեղծ դասակարգումներում «այլընտրականը» նույնացվում էր «երիտասարդականին» (հայերև և որդիներ), ապա այսօր այդ «այլընտրականը» օբյեկտիվ սոցիալ-մշակութային հենքերով ունի: Սերնդային գործոնի հերքումը այս պարագայում ոչ թե ղեմնկրատական կամ հաշտեցնող սկզբունք է, այլ այսօրվա հայկական իրականության համատեքստում այստա-հատկանշական մի գործոն: Ուստի, փառատոնի շրջանակներում երիտասարդների կողքին «հայկական ավանգարդի» կայացած ներկայացուցիչների հանդես գալը կազմակերպչական առումով առանձնահատուկ երևույթ չի:

Իրավիճակը, ժամանակակից հայ արվեստը, այսպես կոչված «հետերրորդիարկյան» փուլում, ցույց է տալիս, որ դեռևս 90-ականների կեսերին ասպարեզ եկած «նոր երիտասարդների» սերնդի համար ևս շարունակում է հրատապ մնալ արվեստում ակտուալության, այլընտրականության խնդիրը ոչ իբրև ձևաարտահայտչական, այլ «ռազմավարական» գործոն: Պետք է մտածել, որ այլընտրականությունը մի ունիվերսալ մշակութային կատեգորիա է, որն առավել ուժգնությամբ է արտահայտվում հատկապես այնպիսի «արտարվեստային» իրավիճակներում (սոցիալ-քաղաքական, տնտեսական, գաղափարախոսական և այլն), որոնք նախկինում մշակված արժեքային սանդղակը փակուղու մեջ էին գցում: Հասարակական առաքելության ֆունկցիան ընկնում է ավանդաբար, արվեստագետի վրա:

Հարց է առաջանում, թե տվյալ դեպքում կոնկրետ ինչի՞ հանդեպ է բերվում այլընտրականությունը: Անպատճառ, արդի հայկական իրականությունը ինքնին այլընտրականությունը դրսևորելու ավելի քան նպատակահարմար դաշտ է հանդիսանում առհասարակ, իսկ արվեստագետների համար առավել ևս: Նույնիսկ ավելին, սա մի պարարտ հող է՝ անսահման ստեղծագործական ազատություն հաստատելու համար: Պարադոքսը քաջված է հենց այդ իրականության ընդերքում և ցույց է տալիս, որ զուտ մշակութային առումով չկա որևէ քաջասական և հակադարձ լիցքերով լեցուն «կոպան», որի հանդեպ այլընտրանք կամ ստեղծագործական ազատության ժեստ դրսևորելը իմաստ ունենար (ի տարբերություն, ասենք, 80-ականների): Քաղաքականապես անկախ երկիրը արժանացավ թե՛ տնտեսական և թե՛ մշակութային մի արատալոր իրավիճակի, որում իրենց զոյաձեղ և իրականության հետ իրենց հարաբերություններն են գալիս ճշտելու առողջ ստեղծագործ ուժեր: «Գետերրորդիարկյան» փուլում (վաղ 90-ականներից հետո) ստեղծված ՆՓԱԿ-ը հանդիսացավ մի դաշտ, որն իր խնդիրներով, նպատակներով ասես թե «օրինականացրեց»

ավանգարդային կամ, ավելի ճիշտ կլիներ ասել, այլընտրական դրսևորումները մեր մշակութային իրականության մեջ: Այսպիսով, լուկ փորձելով պատասխանել վերոհիշյալ հարցին, կարող ենք ասել, որ այլընտրականությունը տվյալ պարագայում, զարմանալիորեն, միակ ճանապարհն է, և ոչ թե այն երրորդը, որը, ինչպես հայտնի է, տրված չի լինում, դրանով դառնալով ինքնանպատակ: Եվ քանի որ ներկայիս տարիքային ստրուկտուրալ քայքայումները, նոր արտահայտչալեզվի, արվեստի նոր տեսակների և նմանատիպ մոդեռնիստական-կերտողական որոնումները վաղուց սպառված են, ապա արվեստագետները հրաժարվում են ստեղծագործությունը պայմանավորող զանկացած գաղափարական, գեղագիտական և հակազեղազիտական բանաձևերից: Արվեստագետի դրսևորման միակ ուղիորդ մնում է հակասություններով լի հասարակական կյանքը: Նրա ստեղծագործական զինանոցում, գործելաձևում, անգամ քառապաշարում ավելի հաճախ է հանդիպում մասսայական լրատվության միջոցներին, քաղաքական կյանքին բնորոշ տարրեր: Կասկածելի է մնում երիտասարդ արվեստագետների «հասարակական առաքելության» իրագործման հարցը, որովհետև հասարակության այնքան լայն մի զանգված, որը կարելի է լիներ «ժողովուրդ» անվանել, իրականում քաջաբան անմասն է մնում արդի արվեստում տեղի ունեցածին և մնում այն քյուր կարծիքի, որ «հիմա արվեստ չկա»: Գետևաբար, արդիական արվեստը կար ու մնում է հերմետիկ, ներամփոփ, իսկ արվեստագետի «սոցիալական ակտիվությունը» տվյալստան է հիշեցնում: Վերոհիշյալից երևում է, որ արվեստագետը հասարակության մեջ չափանիշների սանդղակի երկայնքով մեկ բևեռացում է տեսնում, որն էլ հանգեցրեց Փառատոնը ղեկ «Քաղցրեմական խուճապ» խորագրի ներքո:

Լիլիթ Մարգսյան

"Festival of Alternative Art" is continuation of the "Group Exhibitions of Young Artists", held at the beginning of every season by the Armenian Centre for Contemporary Experimental Art (ACCEA). However, beginning this year, leadership of the organization has consciously decided to drop the age restriction, which is rudiment of the soviet era way of thinking. If by the fictitious classifications of the soviet era "dissidence" had been made synonymous with "youthfulness"—fathers vs. sons etc.—today it has objective socio-cultural basis for existence.

For the emerging generation of the mid-nineties—"the New Youth"—the issue of actuality and dissent in the arts continues to be significant not as means of expression, but as a "strategic" factor.

Alternative tendencies must be considered universal cultural category. They especially have stronger reverberation in socio-political, economic, and ideological situations, which have led the system of priorities of traditional values to an impasse. Traditionally the mission of resolving this problem has fallen upon the artists, who consequently find themselves in a polarity between intellectual and intuitive values.

Thus, "Civic Commotion" follows the title of the "Festival of Alternative Art".

Excerpts from an essay by
Lilit Sargsyan

Դեռևս 70-ական թթ ռոքը Հայաստանում մեծ նշանակություն էր արժեք ուներ: Սակայն փոխվում են ժամանակները, եւ ռոքը հայտնվում է մի այնպիսի իրավիճակում, որ դուրս է մնում բոլորի ուշադրության կենտրոնից: Գուցե պատճառն այն է, որ զանկացած այլ տեսակի երեժշտության նման այն չունի իր հովանավորներին: Այժմ Հայաստանում հովանավորվում է զանկացած տեսակի միջոցառում, սակայն, երբ գործը հասնում է ռոքին բոլորը կարծես թե ձեռք են քափ տալիս՝ պատճառաբանելով, որ ռոքը Հայաստանում ապագա չունի: Հաստատ կարող ենք ասել որ այն ապագա ունի եւ այդ ապագան իր կայանալով պետք է հիմնվի այն անձանց, կազմակերպությունների վրա, որոնք պատրաստ են հովանավորել ռոքը: Հիշեցնենք միայն մի փաստ. 70-ականներին զանկացած արտասահմանյան խումբ այցելելով ԽՍՀՄ առաջին հերթին իր համերգային ծրագրով հանդես էր գալիս Հայաստանում եւ այն որ «Ռոք երաժշտությունը ԽՍՀՄ-ում» գրքում գրված է. «1970-72թթ Երևանը համարվում էր համամիութենական ռոք հավաքույթների կենտրոնը»:

Հայկ Գովհանիսյան

As early as the seventies Rock Music had major significance in Armenia. But times changed, and Rock fell off the public attention. Maybe the reason is that, as with many other types of music, Rock does not have sponsors. In Armenia, these days, virtually every event finds a sponsor, whereas, when it comes to Rock, potential sponsors throw their hands up, arguing that Rock does not have a future in Armenia. Let us remember that in the seventies, virtually all of the foreign Rock groups would start their visit to the USSR from Armenia. In the book entitled "Rock Music in the USSR" it is clearly stated that "During 1970-72 period, Yerevan was considered the central meeting point of Rock musicians in the Union".

Haik Hovanesian

ALTERNATIVE MUSIC

AVANT-GARDE MUSIC

Today our youth has great opportunity of learning about avant-garde art, and in difference to its predecessors it is more interested in creating such an art in our environment. Representatives of the new generation (composers) do not want to continue on the path of the Soviet-Armenian School. They want to be free ... I would like to present two young composers, Vigen Kzardmian and Arthur Avanessov, both of whom basically write chamber music ... Thus in front of you are two young persons, who are studying at the conservatory, while trying to stay away from conservatism, prevailing there...

Excerpts from an essay by
Eva Khachatryan

«Ավանգարդիզմ» տերմինը հայտնվեց քննադատության մեջ 20-ական թվականներին և ամրապնդվեց երկրորդ համաշխարհային պատերազմից հետո ինչպես արևմուտքում, այնպես էլ հորիորդային Միությունում: Սակայն ԽՍՀՄ-ում ավանգարդիզմը պարունակելով մասնական կից արվեստի ամենատարրեր երևույթներ, ընկալվեց որպես հակասական, բուրժուական հասարակության ծնունդ և իհարկե, չէր կարող համապատասխանել սոցիալիզմի գաղափարներին: Այնուամենայնիվ, գտնվեցին արվեստագետներ, որոնք պայքարում էին ազատ արվեստի զոյալացության համար, Հայաստանում նույնպես: Ինչ վերաբերվում է ավանգարդ երաժշտությանը, ապա Հայաստանում այդ բնագավառը բացակայում է. չկա այն ակտիվությունը, որն, օրինակ, առկա է Արևելյան երաժշտությունում: Սեզանում կան կոմպոզիտորներ, ովքեր գրել են ավանգարդ երաժշտություն: Նրանց թվում են Լևոն Աստվածատրյանը, Տիգրան Մանսուրյանը, Երվանդ Երկանյանը, Աշոտ Չոհրաբյանը, որոնք, ի տարբերություն մյուսների, ցուցաբերում է առավել ստեղծագործական ակտիվություն: Կան նաև կոմպոզիտորներ, ովքեր կոմերցիոն նպատակներ հետապնդելով, առաջադեմ չլինելու պատճառով, ավանգարդիստ անվանվել չեն կարող: Ցավոք սրտի, մինչև այժմ էլ կան արվեստագետներ, որոնց գիտակցության մեջ դեռ առկա է հորիորդային իշխանության «ուրվականը»:

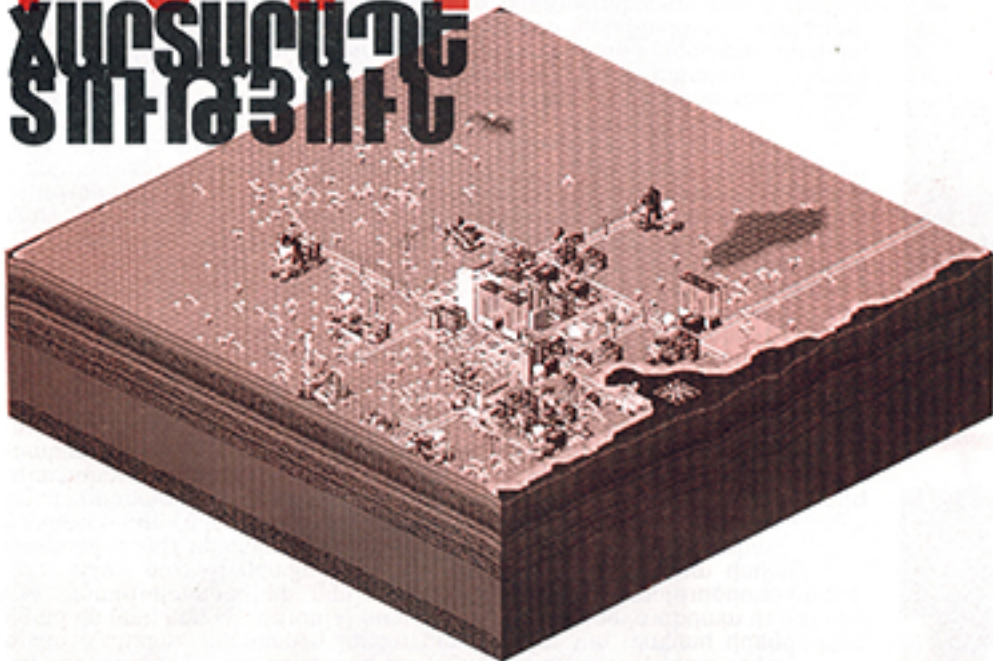
60-70-ական թվականներին հայ կոմպոզիտորները հնարավորություն ունեցան արտասահման մեկնելու և արևմտյան երաժշտական պրոգրեսիվ կան դառնալու: Այդ տարիներին արդեն բավականին զարգացած էր էլեկտրոնային, էքսպերիմենտալ երաժշտությունը: Շատերին այն հետաքրքրեց, շատերը փորձեցին մասնակցել այդ էքսպերիմենտներին: Այդուհանդերձ, հայ կոմպոզիտորները մնացին դիտողի դերում. վերադառնալով հայրենիք այդ ամենը նրանց թվաց շատ խորթ և անհասկանալի: Երկար տարիներ, փակ տարածության մեջ գտնվելու հետևանքով, մենք անտեղյակ ենք եղել արվեստի զարգացման պրոցեսին: Այնուամենայնիվ երաժշտական արտահայտչամիջոցները կարծես սպառվել էին, և բնական էր այնպիսի անծնավորության հայտնվել ինչպիսին էր Ջոն Քեյջը, որի ստեղծագործությունը տոգորված է արևելյան փիլիսոփայության: Նա ձգտում էր պարզության և իր «4:33» գործով («չուրջություն» մեկ կամ մի քանի գործիքների համար) կոչ արեց կանգ առնել և մտածել. «արդյո՞ք արժե շարունակել ստեղծագործել»: Ավանգարդ երաժշտության ներկայացուցիչներից Քեյջը առաջինն էր, որն հանդես եկավ ձգտումով դեպի պարզեցումը: Իր «Վարիանսալիա» ստեղծագործությունը նախատեսված prepared notation համար, իրենից ներկայացնում է մաքսիմալ պարզեցվածություն. անշուշտ, արևելյան փիլիսոփայությունը այստեղ մեծ դեր է խաղացել: Այսպիսով Քեյջին կարելի է համարել մինիմալիզմի (repetitive music) հիմնադիրը երաժշտության մեջ, որն իր ավելի ցայտուն դրսևորումը գտավ այնպիսի կոմպոզիտորների ստեղծագործություններում, ինչպիսիք են Ստիվ Ռայսը, Ֆիլիպ Գլասը, Ջոն Ադամսը, Տեդի Ռայչին և ուրիշներ:

Այսօր մեր երիտասարդությունն ավանգարդ արվեստից տեղյակ լինելու մեծ հնարավորություն ունի, և ի տարբերություն իրենց նախորդների, առավել շահագրգռված է մեզանում նման արվեստ ստեղծելու մեջ: Նոր սերունդի ներկայացուցիչները (կոմպոզիտորները) չեն ցանկանում շարունակել հայկական հորիորդային դպրոցի ճանապարհը, նրանք ուզում են ազատ լինել: Այժմ նրանք թիվը այնքան էլ մեծ չէ և ստեղծագործություններն էլ մեծաքանակ չեն: Կցանկանալի ճշել երկու երիտասարդ կոմպոզիտորների՝ Վիգեն Կզարմյան և Արթուր Ավանեսով: Երկուսն էլ հիմնականում կաներային երաժշտություն են գրում, ինչը համապատասխանում է ավանգարդ երաժշտության ոլորտում ձևավորված ավանդույթներին: Արթուրը, որ նաև կատարող է, գրում է մեծ մասամբ դաշնամուրային գործեր: Երիտասարդ ավանգարդիստների ստեղծագործական ուղղվածությունները տարբեր են: Վիգենը ստեղծագործում է գերմանական լինիար ավանդույթների շրջանակում պահպանելով դասական ձևերը, իսկ Արթուրը Ֆրանսիական կոլորիտալական: Ի դեպ, Արթուրի հայացքը ուղղված է ոչ միայն արևմուտք, այլ նաև արևելք: Ինչ վերաբերում է երաժշտությանը ապա ձեզ մնում է միայն ունկնդրել այն: Այսպիսով մեր առջև երկու երիտասարդներ են ովքեր սովորում են կոնսերվատորիայում և փորձում են զերծ մնալ այնտեղ տիրող կոնսերվատիզմից: Պետք է ողջունել նրանց:

ARCHITECTURE

ՄԱՍԻՆՈՒԹՅԱՆ ԳՐԱԿԱՆԱԿ

Մենք ապրում ենք մի ճարտարապետական միջավայրում, որը կառուցել է մի իշխող սուբյեկտ, անտեսելով բնակիչների փոխազդելու եւ փոփոխություններ կատարելու ակտիվ կարողությունը: Արդյունքում առաջանում են բազմաթիվ հակասություններ, հարցեր, որոնք մեծ մասամբ անտեսված են:

Պատասխաններ գտնելու հավակնություն չկա... Փորձ է արվում շեշտադրել հարցերը, ներկայացնել խոն-դիրները այն տեսանկյունից, որ դեռ չեն դիտվել:

We live in an architectural environment built by a regime, which ignored residents' active capabilities of interaction and evolution. As a result a spectrum of contradictions and problems has emerged, which is mostly ignored.

There is no tendency for finding answers. Therefore, we attempt to reiterate the issues, and to present the problems from a new and different point of view.

Architectural Group

③ 2-4 - 12 հ. խոր բնակելի
 ④ -
 մասի 10 բլոկներ
 ընդհանուր մաս. հողի զգալի չափ 6
 զգալ մայ. շքի
 3000 բնակիչ
 50 հատ. զվարս
 կանոց ցույցում կապի կա
 հանրապետության շքի շքի
 մարտիկներ. ջանք 6, բայց
 6 շքի բնակիչ շքի մայի
 5-10 մայի կանոց շքի

---

④ 4-6 6 հ. խոր մարտիկներ
 5-10 հանրապետական շքի
 հանրապետության
 ⑤ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 6 հ. թիվ 9-ը

③ 4-6 6 հ. շքի մարտիկներ
 ④ 5-6 6 հ. խոր բնակիչ
 ⑤ 3-6 6 հ. խոր բնակիչ
 ⑥ 3-6 6 հ. խոր բնակիչ
 ⑦ 4-6 6 հ. թիվ 9-ը
 Ծանոթություն ՎՊ 2222

---

④ 4-6 6 հ. շքի կանոց շքի
 ⑤ 6 հ. խոր բնակելի

ԾՊ 2600 բն.
 հողի զգալի չափ,
 զգալի մայ. մասն 6
 մարտիկներ շքի !

---

③ 5-6 6 հ. խոր բնակիչ
 ④ 4-6 6 հ. շքի կանոց շքի

ԾՊ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ⑤ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ⑥ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ⑦ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ⑧ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ⑨ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ⑩ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ⑪ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ⑫ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ⑬ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ⑭ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ⑮ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ⑯ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ⑰ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ⑱ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ⑲ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ⑳ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㉑ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㉒ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㉓ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㉔ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㉕ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㉖ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㉗ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㉘ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㉙ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㉚ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㉛ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㉜ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㉝ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㉞ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㉟ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㊱ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㊲ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㊳ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㊴ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㊵ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㊶ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㊷ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㊸ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㊹ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㊺ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㊻ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㊼ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㊽ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㊾ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㊿ 4-6 6 հ. խոր բնակելի

③ 4-6 6 հ. շքի մարտիկներ
 ④ 5-6 6 հ. խոր բնակիչ
 ⑤ 3-6 6 հ. խոր բնակիչ
 ⑥ 3-6 6 հ. խոր բնակիչ
 ⑦ 4-6 6 հ. թիվ 9-ը
 Ծանոթություն ՎՊ 2222

---

④ 4-6 6 հ. շքի կանոց շքի
 ⑤ 6 հ. խոր բնակելի

ԾՊ 2600 բն.
 հողի զգալի չափ,
 զգալի մայ. մասն 6
 մարտիկներ շքի !

---

③ 5-6 6 հ. խոր բնակիչ
 ④ 4-6 6 հ. շքի կանոց շքի

ԾՊ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ⑤ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ⑥ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ⑦ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ⑧ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ⑨ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ⑩ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ⑪ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ⑫ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ⑬ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ⑭ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ⑮ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ⑯ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ⑰ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ⑱ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ⑲ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ⑳ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㉑ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㉒ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㉓ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㉔ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㉕ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㉖ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㉗ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㉘ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㉙ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㉚ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㉛ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㉜ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㉝ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㉞ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㉟ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㊱ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㊲ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㊳ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㊴ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㊵ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㊶ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㊷ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㊸ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㊹ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㊺ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㊻ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㊼ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㊽ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㊾ 4-6 6 հ. խոր բնակելի
 ㊿ 4-6 6 հ. խոր բնակելի

Կինոն ոչնչացնում է բոլոր կապանքները, սավառնում ժամանակի ու տարածության մեջ: Կինոն երիտասարդ հանճարեղությանը մարդուն օտարում է իր մարմնից ու հայելային արտացոլմամբ ծանոթացնում ինքն իրեն: Կինոն, իր մեկնական դահլիճի մթությանը, բացառիկ հնարավորություն է տալիս մարդուն հեռանալու աշխարհից՝ աշխարհի հետ լինելով ու ներանվտիվելու իր անձի հոգեհուզական ընկալումների, անկեղծ վերապրումների մեջ ու չվախենալով հրաշալի կախարդանքից... Աշխարհից:

Կինոյի արտահայտչական մթնոլորտը ազատ է & պետք է մնա այդպիսին: Այսօր ՆՓԱԿը ընձեռում է այդպիսի հնարավորություն:

Գագիկ Ղազարի

"Cinema breaks all moulds. It glides in time and space. With a youthful ingenuity, it separates the man from his body, and with mirroring reflection, introduces him to himself. In the mysterious darkness of the house, cinema gives man unique opportunity to get away from the World, while remaining with and within it. It permits one to cuddle in emotions and sincere feelings, and not to be scared of the wonderful magic: the World.

Cinema's environment of expression is, and must be, free. Today, NPAK is such a venue.

Gagik Ghazareh

FINE ARTS ԿԱՐԿԱՆԿՆԵՍ

ԱՐՄԵՆ ԱՄԻՐԵԿՅԱՆ
ARMEN AMIRBEKIAN

«Քաղցրեմիական խուճապ» միթե հենց այսպես չպետք է որակավորել 2000 թվականի աշխարհի չկործանվելուց առաջացած հիասթափությունը, կամ Սովետական Միության ամբողջատիրական ռեժիմի կործանումը այդքան երազած եւ այդ փաստից նույնքան ապշած սովոր բազմության փախուստը ազատությունից, կամ էլ առողջ եզոխտական փոխհարաբերությունները անտրամաբանականով փոխարինած մարդկաց տազնապար ճշմարտությանը հանդիպելիս:

Այս ամենը բավականին տարօրինակ կարող է թվալ կյանքի գոյության մասին մտածող մարդուն, որի պատկերացումները արդարության եւ մարդասիրության մասին, անշուշտ, երազկոտ են, այլ ոչ թե պատրանքային: Գուցե սա այն աշխարհը չէ, որ երազում էինք երեկ, բայց ոչ որ մեզ չի կարող զրկել երջանիկ հասարակության ձգտելու եւ անարդարությունը քննադատելու հնարավորությունից:

Այսօր մեր հասարակությունը ապրում է դժվարին ժամանակահատվածում. չկա առաջնորդող գաղափարախոսություն որին մարդը համաձայնվի կամ հակադրվի, իսկ ազատ խոսելու եւ մտածելու պատրաստ չի: Ազատ մտածել նշանակում է աչքերը չփակել կյանքում հանդիպող տարօրինակ հակասություններից, ինչպես դա անում է մեծամասնությունը կազմող քաղցրեմիների բազմությունը, այլ վստահելով սեփական փորձին, կարողանալ լուծում գտնել եւ ստեղծել համակեցության դաշտ իրարանեթեւ եւ հակասական զանկությունների եւ մտքերի համար:

Գուցե հենց այս նախապայմանն էլ մղում է երիտասարդ արվեստագետներին չբավարարվել եղածով եւ փորձել քաղցր պատրանքները, տհաճությանը ստեղծված արվեստը եւ սուտ հիշողությունները փոխարինել ազատ, անկախ եւ «սովորական» արվեստով:

Դավիթ Կարեյան

Civic Commotion": A fitting term for the disappointment from the World, and avoiding apocalypse in the year 2000. A fitting term for the mass escape of the same people, who dreamed so much for the destruction of the Soviet Union, but when it happened, were stupefied beyond belief. A fitting term for the panic of those, who having faced with the truth, replaced healthy individual relations, with irrational ones.

All of this is quite strange for those who think positively about life, and whose perceptions of justice and humaneness are dream rather than illusion. Maybe this is not the world we were dreaming of yesterday, but no one can deprive us, from the quest for a happy society, and from the opportunity of criticising injustices around us today.

Today, our society lives a very difficult period. There is no leading ideology for one to agree or to oppose. People are not prepared to think and speak freely.

To think freely means not to turn blind eye to strange contradictions in life, as it is done by the majority of the people. It means trusting personal experiences for finding solutions, and creating a milieu of coexistence for conflicting and contradicting aspirations and thoughts.

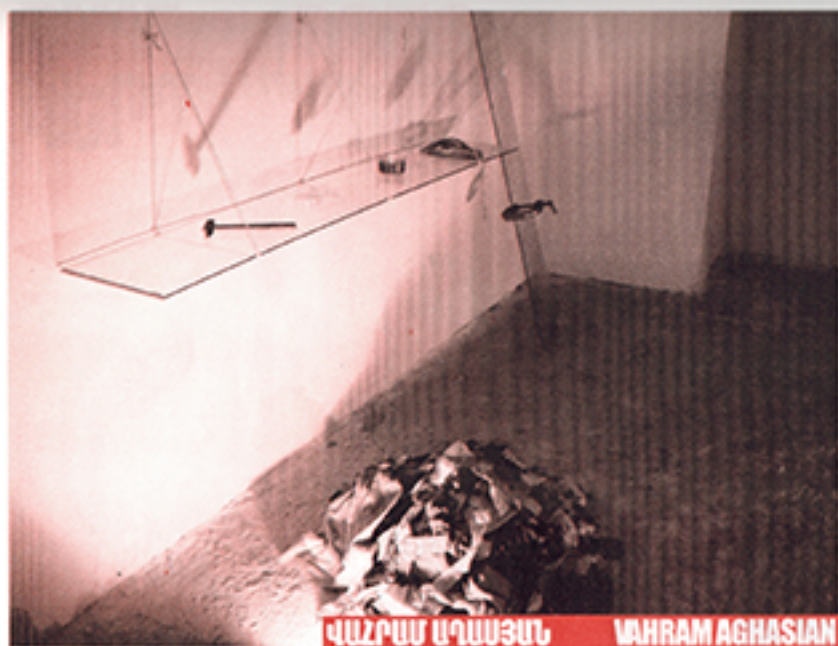
Maybe this precondition will motivate young artists not to be content with what is. Maybe it will motivate them to try to replace false memories by sweet illusions, and instead of art created with disgust, create free, independent, and "ordinary" art.

David Kareyan

ԳՐԻԳՈՐ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ
GRIGOR KHACHTRIAN

ՎԱՀՐԱՄ ԱԴԱՍՅԱՆ WAHRAM AGHASIAN

ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ՄԻՄՈՆՅԱՆ HARUTIUN SIMONIAN

ԼՈՒԻՍԻԵ ԴԱՎԹՅԱՆ LUCINE DAVTIAN

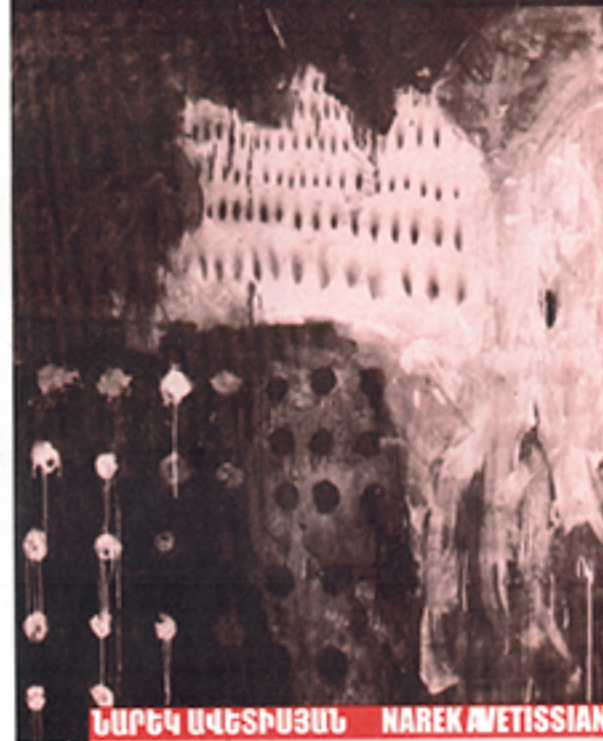

ՎԱՀԱԳ ՍԱՏԻՆԻԱՆ WAHAG TSATINIAN

ԷԴՎԱՐԴ ԱՍԱՏՐԻԱՆ EDWARD ASATRIAN

ՄՆԵՐ ԱԳՍՅԱՆ **MHER AZATIAN**

ՆԱՐԵԿ ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ **NAREK AVETISSIAN**

ԻՆՆԱ ԲԱԲԱՍԻԱՄ **ILONA BABASIAM**

ՄԵՆԱ ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ **MELS GEVORGIAN**

ԱՐԻՈՒԻ ԳՈՒԳԱՐՅԱՆ
ARTUR DURGARIAN

ՎԱՀՆՆ ՌՈՍԵԼՅԱՆ VAHAN ROMELIAN

ԿԱՐԻՆԷ ՄԱՅԱԿՅԱՆ KARINE MATSAKIAN

ԱՐԴՈՒՐ ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ ARTUR VARDANIAN

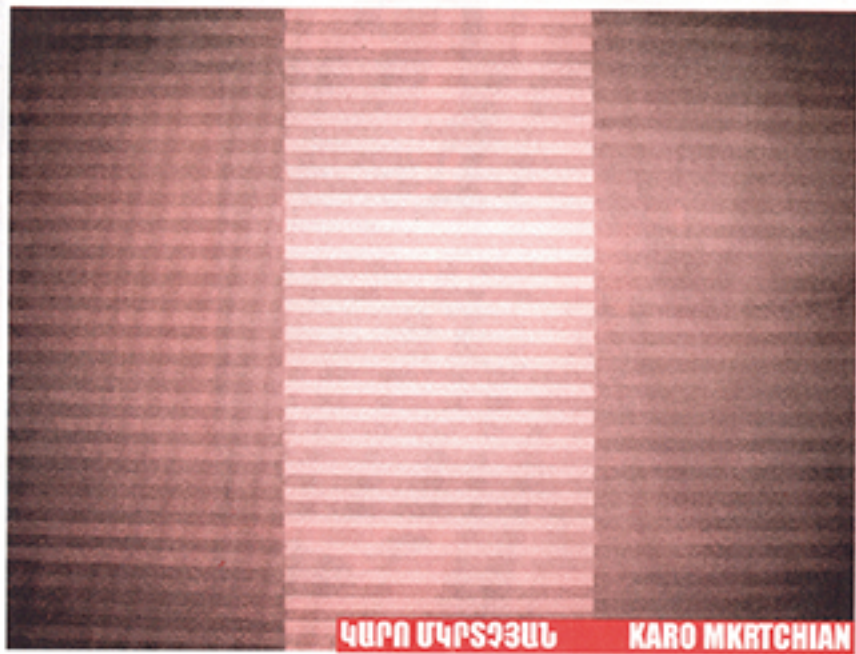
ՆԱՐԻՆԷ ԱՐԱՄՅԱՆ MARINE ARAMIAN

ՍԱՄՎԵԼ ՍԱԳՂԱԹԵԼՅԱՆ SAMVEL SAGHATELIAN

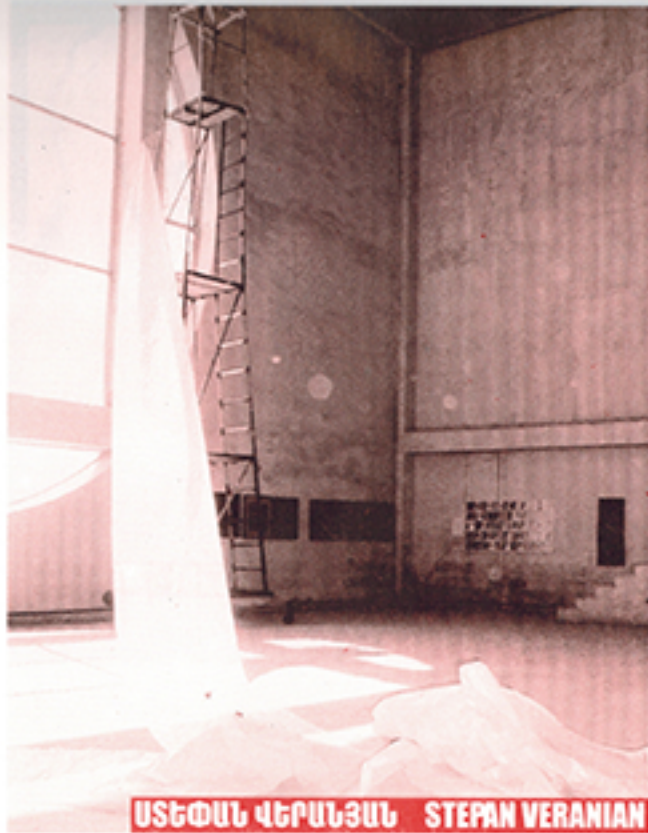

ԱՐՄԱՆ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ ARMAN GRIGORIAN

ԿԱՐՈ ՄԿՐՏՅՅԱՆ KARO MKRTCHIAN

ՄՏԵՓԱՆ ՎԵՐԱՆՅԱՆ STEPAN VERANIAN

ՆԱՐԻՆԵ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ MARINE GRIGORIAN

ՍԱՄՎԵԼ ԱԲԳԱՐՅԱՆ SAMVEL ABGARIAN

ՏԱՂԵՒ ԿԱՏԵՎ

ՀԵՐԲԵՐԹ ԶՈՍՈՅԱՆ HERBERT KOSOIAN

ԱՐՄԱՆ ՄԱԶՄԱՆԻԱՆ ARMAN MAZMANIAN

ԳՈՌ ՄԿՐՏՅՅԱՆ GOR MKRTCHIAN

ԱՐՄԱՆ ԱԴԱՄՅԱՆ ARMAN ADAMIAN

ԱԼԲԵՐՏ ԲԱԲԵԼՅԱՆ ALBERT BABELIAN

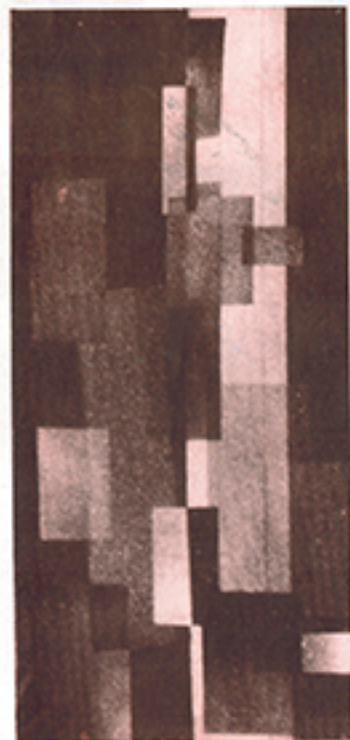

ԱՐԹՈՒՐ ԽԱՉԱՏՅԱՆ
ARTUR KHACHATRIAN

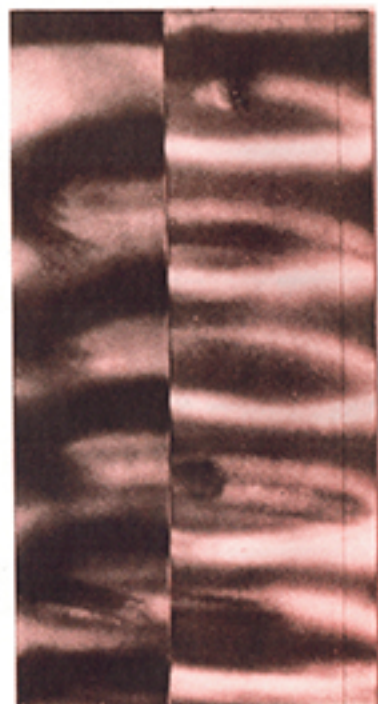

ԴԱՎԻԹ ԿԱՐԵՅԱՆ DAVID KAREYAN

ՍԱՐԳԻՍ ԱՆՏՈՆՅԱՆ SARGIS ANTONIAN

ՄԻՆԱ ՆԱՍԱԳՅԱՆ

MINAS HALAJIAN

ԿԱՐԵՆ ՄՈՎՍԻՍԻԱՆ

KAREN MOVSISIAN

ՎԱՐԴԱՆ ՏԵՊԻԿԻԱՆ

VARDAN TEPIKIAN

ՄՆԵՐ ԿԱՐՎՊԵՏԻԱՆ

MHER KARAPETIAN

ԱՐՓՈՒՆԵ ՈՍԿԱՆՅԱՆ **ARPINE VOSKANIAN**

SUSU TATA

ՊԵԿ GREG

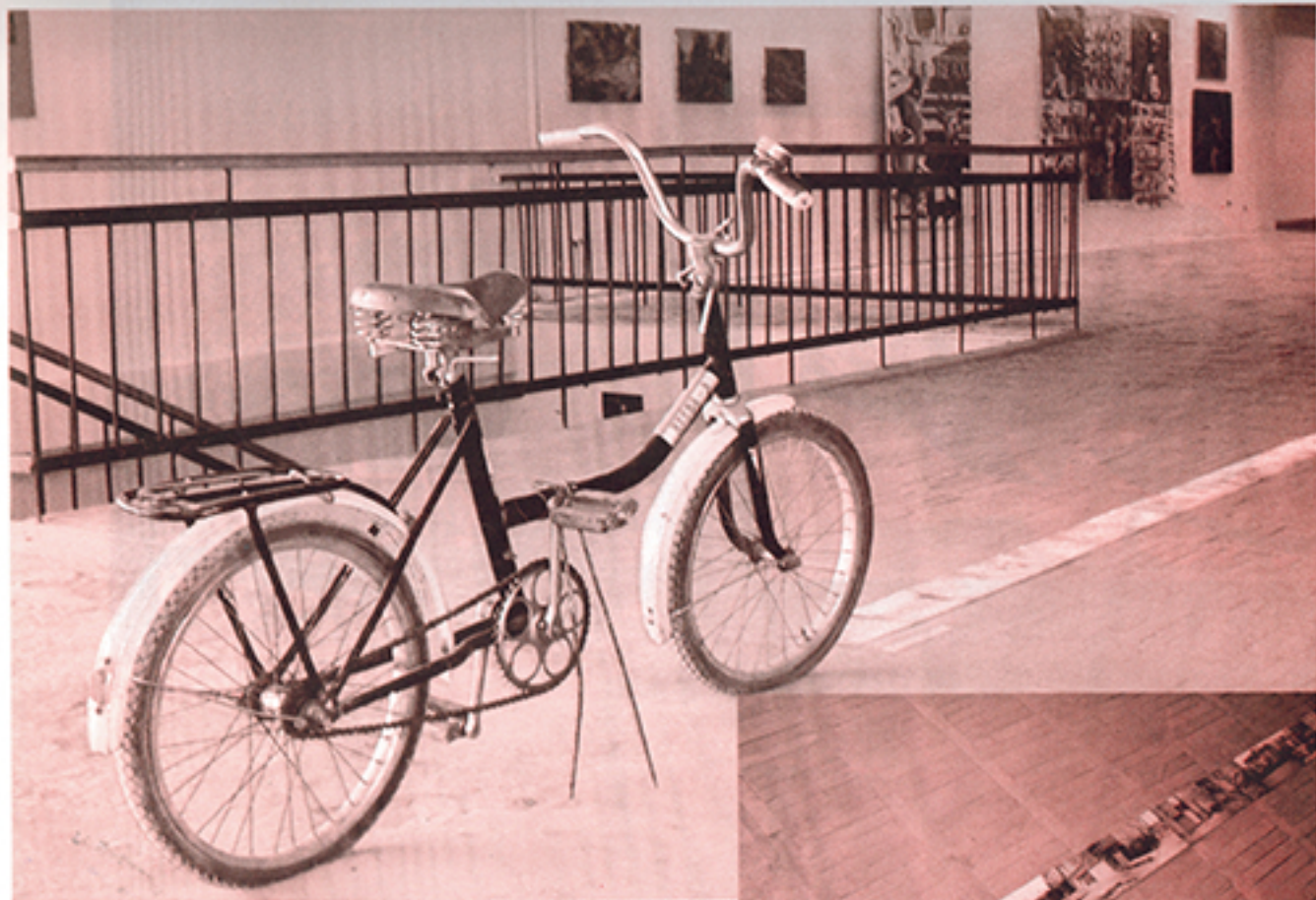
ԱՆՆ ԱՎԱԳՅԱՆ **ANNA AMAGIAN**

ՉԱԳԻԿ ՉԱՐՅԱՆ **GAGIK CHARCHIAN**

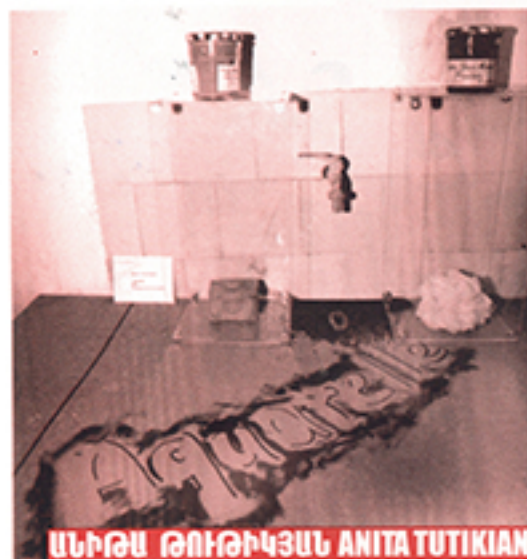
Երբ դեռ հայտնաբերվեց չեք սմերիկա
 մայր զամարը, ամերիկացիները
 բնակվում էին Հայաստանի տարածքում
 ու սպանում էին կազառուսի ծառերը
 որպես առք երկրի հիշատակ

ՀԱՅԿ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

HAJK GRIGORIAN

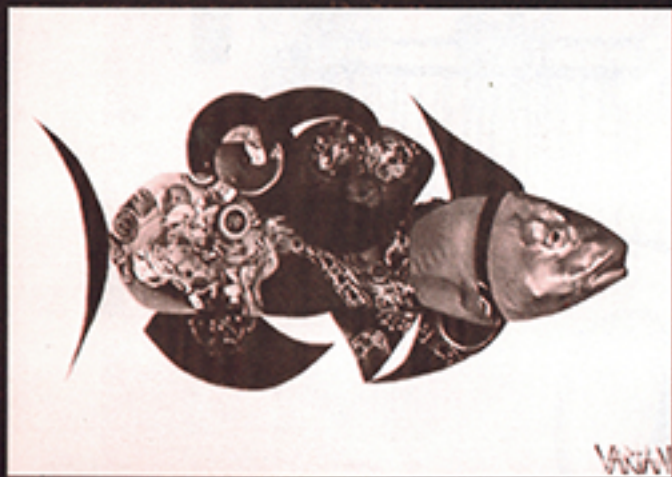
ԱՆԻԹԱ ԹՈՒԹԻԿՅԱՆ ANITA TUTIKIAN

ՎԻՒՐԱՆ ԿԱՐՎԻՆՅԱՆ

WILLIAM KARAPETIAN

ՎԱՐԳՆ ԱԶԱՏՅԱՆ WARDAN AZATIAN

ՍՈՒԽՆ ԱՌԻԵԼՅԱՆ SUSAN ARAKELIAN

ՏԻԳՐԱՆ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ TIGRAN KHACHATRIAN

Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրական Իրավունքի Կենտրոնի սահմանած «Հասարակական իրավիճակը արտացոլող լավագույն ստեղծագործություն» մրցանակի հանձնումը Տիգրան Խաչատրյանին:

Presentation of Prize of the Center for Constitutional Rights of the Republic of Armenia for "A Work Best Representing A Social Situation", to Tigran Khachatrian.

«Կեղծավորներ, ես այն լավ է մարզարեացել ձեր վրա և ասել»

- Այս ժողովուրդը շրթունքներով է ինձ մեծարում, բայց իրենց սիրտը հեծազամ բաժանված է ինձանից»:

Չ. Քրիստոս (ըստ Մատթեոսի 15 : 7, 8)

Ինձ ի՞նչ քատրոնի մասին բերրիաները, ընդհանրապես կապ չունեն են ամենի հետ, ինչ քատրոնի մասին է: Ոչ մի բերրիա և ուսումնասիրություն ինձ չնտեցրեց քատրոնին: Բանավոր ու գրավոր կերպով քատրոնին մոտենալու ոչ մի փորձ Չայաստանում հաջողություն չի ունեցել: Ես էլ չեմ ունեցել:

Երբ խաղում են՝ ինձ եկվոր են զգում: Ամեն ելույթից հետո ինձ խեղդում է օտարության զգացումը: Ոչ են պատճառով, որ քիչ են զնահատվում կամ արձագանք չեն զտնում (դա ինձ վաղուց չի հուզում), այլ որ արածիս արմատը չի խրվում ես հողի մեջ - ես ինձ եկվոր են զգում (ոչ այնուրակային, ոչ էլ տուրիստ, այլ եկվոր - տՐՈՒՐԱԿԱՓ): Օղում կախված լինելը, ինձ քվում է, շատերին է հատուկ դարձել: Գուցե ես իմ համար մի շատ հին իրավիճակ եմ հայտնաբերել - կարծու՝ մ եք... Ես հենվում եմ այդ քաբուցյալ զգացումի վրա ու ստեղծագործում եմ ավելի ազատ: Ես նոր հարազատություն եմ զտնում սերնդակիցներիս մեջ:

Վահագն Գալստյան

Չ.Գ. իսկ ներկայացրած հատվածը հենց դրա մասին էր. եկրանին այն էր, ինչ անել էր ես հողի վերապրումից, իսկ ես պարում էի այն գույները, որոնք եկվորի պես բերել են հետս:

P.S. What was on the screen, was what had grown out of "reliving" this land. Yet, I was dancing the colours, which I have brought with me as a migrant.

Vahagn Galstian

SEMINAR

ՍԵՄԻՆԱՐ

Նազարեթ Կարոյան, արվեստարան Ավանդույթը և նորարարությունը 20-րդ դարի արվեստում:
Ժամանակակից արվեստի բանգարանն իբրև նորարարության ռազմավարությունը պահպանող հիմնարկություն

Գալստյան Կահագն
Թատրոնի մասին

Վարդան Ջալոյան, արվեստարան Չանգվածային ճաշակ, ռաբիզ և արվեստի ընտրանին

ԱՌՈՂՋՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ես ուզում եմ խոսել առողջության մասին. մեր հասարակությունը անառողջ է: Ներդրվելով տառապող մարդու նման, մեր հասարակության մարմինը երկատվել է: Կոնֆլիկտը մեր իդեալականացված ես-ի ու իրական ակտուալ ես-ի միջև այնքան է սաստկացել, որ սպառնում է ոչնչացնել հասարակական մարմինը: Եթե 100, նույնիսկ 50 տարի առաջ մեր Հայաստանի համակարգը ծառայում էր մեր հասարակական մարմնի ակտուալությունը պահպանելուն, ապա 98-ի ճակատագրական «իշխանափոխությունից» հետո, որը Զարեհի խոսքերով ուզում եմ կոչել «դեպի Արևը քոչելու խելագար ցանկություն», այն վեր է ածվել էքսպանսիվ, հակամարտող կողմի: Այս պրոցեսը ոչ այլ ինչ է, քան ինքնության կորուստ:

Իդեալականացված ես-ը անընդհատ հակասական հրամաններ է արձակում: Որքան մեծ է արհամարանքը և ատելությունը իրական ես-ի հանդեպ, այնքան ուժեղ է իդեալական ես-ի հավակնոտությունը, ինքնափառարանումը, ուրիշներին մեղադրելու և ինքնաարդարացման ջանքերը:

Արվեստը հասարակական մարմնի համար ունի նույն դերը, ինչ երազը անհատի համար: Ինչպես երազում անհատը հնարավորություն է ստանում իր ակտուալ, իրական ես-ը տեսնելու, այնպես էլ արվեստում հասարակությունը հանդիպում է իր ճնշված, արտամղված իրական ես-ին, եթե, իհարկե, արքանախույզ հետո (նույնն է՝ արվեստի գործի հետ հաղորդակցումից հետո) այն մոռացության չի տրվում:

Եթե մենք չենք պատկերացնում, թե ինչ քան է հոգին, ապա մենք երևի չենք պատկերացնի, թե ինչ է իրենից ներկայացնում արվեստը կամ երազը:

Մտքի և գաղափարների պաշտամունքը մեզ հասցրել են հոգու և մարմնի խզման: Դեպի Արևը քոչելու ցանկությունը ինքնասպանության ցանկություն է: Կիևյան կամուրջից իրեն ցած նետող մարդը խորապես համոզված է, որ վերջում կկարողանա հավաքել իր մարմնի մասերը և տուն վերադառնալ: Եթե մեզ թույլ տանք օգտագործել պարադոքսի լեզուն, ապա պետք է ասենք, որ ոչ ոք այնքան չի զարմանում, որ ինքնասպանություն գործող մահացավ, որքան ինքը ինքնասպանություն գործողը:

Դոգու և մարմնի ի սկզբանե և ընդմիշտ հակադրվածության կեղծ պատկերացումը, որը իշխում է մեր մեջ, միշտ ցուցադրում է մեր հասարակական մարմնի անառողջությունը և ոչ երբեք այդ դիլեմայի ճշմարտացիությունը:

Մեր Հայաստանի համակարգը ձևավորվել է այն դարաշրջանում, երբ ամենագիտական գիտությունը ֆիզիկական էր: Մարդու մարմինը երկրորդական դեր ուներ այդ պատկերացման մեջ, այն լավագույն դեպքում զերմարդու՝ ռոբոտի նախատիպ-մոդելն էր:

Ամեն օր ավելի մեծ քափ հավաքող բիոլոգիան և քիմիստերիան նոր պրոցեսներ են դնում մեր առջև, և եթե մենք չարունակենք հպարտանալ մեր մարմնի մասին ունեցած ռազմաշունչ անզրազի-տությանը և հասարակական մարմնի մասին հակազիտական-դիցարանական պատկերացումներով, ապա առողջությունը ընդամենը կմնա «աստված», «ազատություն» կամ «սեր» բառերի նման մի անհասանելի իդեալ, մի զեղեցիկ խոսք՝ տողագրված սիգարետի տուփի վրա:

Արման Գրիգորյան

ON HEALTH

...and if we continue to proud ourselves of our militant ignorance about our bodies, and the anti-scientific, mythological impressions about the social body, then health will only remain an unattainable ideal, such as "god", "freedom" or "love". A beautiful word written on a cigarette box.

Arman Grigorian

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԱՐԿԵՍՏԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆ. ՆՈՐԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՈՒՅՄԱՆԱԿԱՐՈՒԹՅԱՆ ՉԱՏԱՏՈՒՄԸ ԵՎ ԴՐԱ ՉԵՏԵՎԱՆՔՆԵՐԸ

Ես ցանկանում եմ խոսել ավանդույթի և նորարարության փոխադնչությունների դրսևորման մասին մշակութային այնպիսի մի հիմնարկությունում, ինչպիսին ժամանակակից քանդարանն է: Ավելի ճիշտ՝ նորարարության ու ավանդույթների միջև այստեղ տեղի ունեցող փոփոխությունների մասին, որոնք միտում ունեն վերիմաստավորելու քանզարանի տարածությունը:

Սակայն իմ նպատակը ժամանակակից արվեստի քանզարանի ներքին խնդիրների լուսարպնումը չէ, այլ իրականության հետ նրա ունեցած կապերը (սկսած հանրային շարժառիթներից մինչև ժամանակակից արվեստի վրա նրա հավազդեցությունները) ներկայացնելու միջոցով ես ցանկանում եմ ներկայացնել դիտարկումներ ժամանակակից արվեստում արդեն իսկ առկա, նաև հնարավոր զարգացումները, որոնք քանզարանի տարածության ներգործության ուղղակի արդյունք են:

Այս իմաստով ժամանակակից արվեստի քանզարանը այն վայրն է, որտեղ ժամանակի խնդիրը, ինչպես Ֆ. Բոնամին է ասում, իդեալականորեն է դրված: Կարելի է ասել նաև սքանչելի մոդել է այն տարածության, որտեղ, ավանդույթն ու նորարարությունը բախվելով, քաջահայտում են ժամանակի գոյարանական առանձնահատկություններ՝ հոսունությունը և կցկտությունը, ընթացիկությունն և վաղանցիկությունը: Այստեղ է, որ ժամանակը, հարկադրված լինելով շարունակ պայքարել ինքն իր համար, քաջահայտում է նաև ինքն իրեն, քանի որ գրեթե նույնքան համախ ստիպված է նաև հաշտվել այն իրողության հետ, թե «ժամանակակից» այլևս կապ չունի ընթացիկի հետ և զուգե ավելի շատ անցյալ է ու պատմություն, քան այժմեականություն և ներկայություն:

Չանրային գործունեության և գիտակցության զանազան հարակից ոլորտներից փոխառյալ մի շարք հասկացությունների միջոցով /ինչպիսիք են լեգիտիմություն, ռազմավարություն, ապաշխարություն, պրոֆիցիտ և այլն/ կփորձեն ներկայացնել ժամանակակից արվեստի քանզարանի ունեցած դերը ավանդույթ - նորարարություն փոխադնչության մեջ տեղի ունեցող գերիշխանության փոփոխության, ինչպես նաև վերջինով պայմանավորված զարգացումները, որոնք նկատելի են ժամանակակից արվեստում:

Նազարեթ Կարոյան

**MUSEUM OF CONTEMPORARY ART:
Constitution of Strategy of Modernism and Its Consequences**

...museum of contemporary art is the space ... where the concept of time is used in idealistic terms. It can be said that it is the magnificent model of a space, where tradition and innovation by colliding with each other, reveal existentialistic characteristics of time, its flowing and haphazard character, as well as its continuity and brevity... Time having been forced to fight for his own sake, also reveals itself. Because almost as often it has to settle with the reality that contemporary is no longer related with prevalence, and may be it is more the past and the history, than the modernism and presence.

Excerpts from an essay by
Nazareth Karoyan

Դավիթ Կարեյան, արվեստագետ
փաստատուի համադրող
Արժեքավորման համակարգը շուկայական նոր
հարաբերություններում:

Արման Գրիգորյան, արվեստագետ
Առողջության մասին

Լիլիթ Մարգարյան, ԵՊՀ, արվեստաբան
«Նորարարություն և ավանդույթ» քանոնը և
մշակութային մոդելները

Ամժեպա Չարուբյունյան,
ԵՊՉ. արվեստարանական բաժ. 2-րդ կուրս
Ալեն Գինզբերգի «Ռոնոց» պոեմը որպես
քննադատական ռեալիզմի արտահայտություն

ALLAN GINSBERG'S "ROAR" AS
EXPRESSION OF CRITICAL REALISM
by Angela Haroutianian

ԱԼԵՆ ԳԻՆԶԲԵՐԳԻ «ՌՈՆՈՑ» ՊՈԵՄԸ ՈՐՊԵՍ
ՔՆՆԱԿՐԱՏԱԿԱՆ ՌԵԱԼԻԶՄԻ ԱՐՏԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆ

Բանաստեղծ Չարլզ Օլտմը առաջին անգամ
օգտագործում է «պոստմոդեռն» բառը 1951 թվին:
Տարիների ընթացքում տերմինը լայն ընդունե-
լություն է զտնում գրականության և արվեստի
գրեթե բոլոր բնագավառներում: Այն ընդգրկում է
որոշակի ոճական և պատմական սահմաններ
երկ-րորդ աշխարհամարտից հետո ընկած
ժամանա-կահատվածը: Պոստմոդեռնիստական
գրականու-թյունը մեր ժամանակի ավանգարդ
գրականու-թյունն է:

Ըստ փորձեր են արվել՝ սահմանելու և տեսա-
կանորեն հիմնավորելու ավանգարդ գրականու-
թյունը: Ամենահարմարը, քերես, Ֆրեդերիկ
Ջեյմսոն-նի բնորոշումն է. «Եսթետիկական
պոպուլիզմ», «արտահայտության ղեկնուս-
տրուկցիա», «բուրժու-ական եզոյի վերջ»
(հասարակության պահանջները բավարարելու
ձգտման հետևանքով տեղի է ունե-նում
ինդիվիդուալիզմի աստիճանական կորուստ):

Այս ժամանակաշրջանը բնորոշվում է նաև կո-
մունիկացիայի հաղթարշավով գրավոր խոսքի
նկատմամբ:

Չեղինակի խնդիրն է պոստմոդեռնիստական
պոեզիայի ֆոնի վրա դիտարկել ամերիկյան բիթ-
նիկների, մասնավորապես՝ այս շարժման կարևա-
ռուն ներկայացուցիչ Ալեն Գինզբերգի «Ռոնոց»
պոեմը որպես քննադատական ռեալիզմի և
ժամա-նակի անկումային տրամադրությունների
արտա-հայտություն:

Բիթնիկներն իրենց պոեզիայի արմատները
որոնում էին Ու. Ուիթմենի և Բ. Բլեյքի
ստեղծագոր-ծություններում: Նրանք պայքարում
էին Թ. Էլիոթի քարացած ավանդույթների, խիստ
հանգավորված, կաշկանդված ու կանոնիկ
տողերի դեմ: Բիթ պոեզիան հասարակական
ինչնդություն ունի, այն նաև բավականին
քաղաքականացված է: Նրան բնորոշ են «բաց»
տողերը, մետաֆորների առատությունը (հաճախ
կուտակումները), ջազաոիքն չափը, կրոնա-
բարոյական հստակ սահմանների բացակա-
յությունը: Ալեն Գինզբերգի «Ռոնոց» պոեմն իր
մեջ ունի այս բոլոր հատկանիշները և էլի մի շարք
առանձնահատկություններ, որոնք քննվում են
զեկույցում:

1968թ. Մեքսիկայում 41 տարեկան հասակում
ալկոհոլի և քնաբեր հաբերի չարաչափման հե-
տևանքով մահացավ Գինզբերգի մտերիմ, բիթ
պոետ Նիլ Բեսսեդին, այս ուղղության խոշոր
ներկայացուցիչ Ջեք Բերուակը զոհվեց հաջորդ
տարում: 1975թ. բիթ ազդեցությունը բուլացավ
հիպիական շարժման հետևանքով: Չնայած այս
աննիշն այնպիսի պոետներ, ինչպիսիք են Ա.
Գինզ-բերգը և Սնայդերը, հավատարիմ մնացին
իրենց դավանած սկզբունքներին: Բիթ շարժումը
չարու-նակեց գոյատևել ընդհուպ մինչև
Գինզբերգի մահը 1990թ.:

ԶԱՆԳՎԱԾԱՅԻՆ ՃԱՅԱԿ,
ՈՒՐԻՉ և ԱՐՎԵՍՏԻ ԸՆՏՐԱՆԻՆ
(ՌԵԶԻՍԵՆԻ)

1. Զանգվածային ճաշակ և ընտրյալների ճաշակը: Առաջինի «չափից ավելի մարդկայինը» և երկրորդի «պայամարդկայինությունը» (Օրտոգա-ի-Պաստո):
2. Ճաշակի պլյուրալիզմը նոր իրադրությունում՝ նարատիվի հաղթանակը տեսության նկատմամբ:
3. «Բարձր ճաշակը» քաղաքականությունը սպասարկելիս:
4. Ընտրյալների լեզուն և զանգվածների լեզուն:
5. Զանգվածային սիրո երևույթը: Սերը նախկինում և այժմ: Սիրո զանգվածային դրսևորման տրամաբանությունը:
6. Կլիշեն գրականության մեջ: Կլիշեի տրամաբանությունը:
7. Կանանց զանգվածային սիրո անհիմն բանաստեղծությունները, նրանց օրինակները և դրսևորումները:
8. Ուրիշը (զանգվածային արվեստը և զանգվածների արվեստը) որպես հնարանք լուրջ գրականության մեջ: Զանգվածային կլիշեների օգտագործումը Վ. Գրիգորյանի և Ա. Ենկոյանի բանաստեղծություններում:

Վարդան Չալոյան

MASS TASTE, RABIZ*,
AND THE ARTS' ELITE: A THESEIS
by Vartan Jaloyan

*Soviet acronym for "The Workers Culture"

ՄԱՍՆԱԿԻՑՆԵՐ

Կերպարվեստ

Արգարյան Սամվել
 Արգարյան Սոնա
 Արրահամյան Գոռ
 Ադամյան Արման
 Ազատյան Մինո
 Ազատյան Վարդան
 Ալանակյան Ռուբեն
 Աղասյան Վահրամ
 Ամիրջեղյան Արմեն
 Անտոնյան Մարգիս
 Առաքելյան Մուսաննա
 Ասատրյան Էդուարդ
 Ավագյան Մենա
 Ավագյան Մալախոսակ
 Ավետիսյան Նարեկ
 Ավետիսյան Արտաշես
 Արամյան Նարինե
 Բաբախիբակ Իլոնա
 Բաբելյան Ալբերտ
 Գրեգ (Greg)
 Գրիգորյան Արման
 Գրիգորյան Դայկ
 Գրիգորյան Նարինե
 Գևորգյան Մելս
 Դավթյան Լուսինե
 Դուրգարյան Արթուր
 Թովմյան Ցուակ
 Խաչատրյան Արթուր
 Խաչատրյան Գրիգոր
 Խաչատրյան Մարիամ(Սուկո)
 Խաչատրյան Տիգրան
 Ծատինյան Վահագ
 Ծոմակ
 Կարեյան Դավիթ
 Կարապետյան Վիլյամ
 Կարապետյան Աննա
 Կարապետյան Մինո
 Դալաթյան Մինաս
 Դակոբյան Դիանա
 Դակոբյան Դեյրմինե
 Դամալբաշյան Վահագ
 Դայրապետյան Գայանե
 Դայաթյան Մինա
 Դովետիկյան Դակոբ
 Մազմանյան Արման
 Մանուկյան Ալիկ

Մարգարյան Դարյա
 Մարգարյան Արտակ
 Մանուկյան Անժելա
 Մազակյան Կարինե
 Մկրտչյան Գոռ
 Մկրտչյան Կարո
 Մովսեսյան Կարեն
 Մովսիսյան Կարեն
 Նազարյան Աննա
 Ոսկանյան Արվինե
 Չարչյան Գագիկ
 Պողոսյան Արտակ
 Ռոտնոս Կատարինա
 Ռուստամյան Լիաննա
 Ռումելյան Վահան
 Սաղաթելյան Սամվել
 Սարգսյան Արշակ
 Սարգսյան Ազատ
 Սիմոնյան Դարոբյուն
 Վարդանյան Արթուր
 Վերանյան Մտեֆան
 Տաթև
 Տատա
 Տեսիկյան Վարդան
 Փոքրուզազյան Մարիամ
 Քոսոյան Դեյրեբոտ

Կինեմատոգրաֆիա և վիդեո

Արուժով Արամ
 Գասպարյան Մովսես
 Գասպարյան Արմեն
 Գևորգյան Լուսինե
 Կլեկզյան Արկադի
 Ղազարի Գագիկ
 Մարգարյան Արտակ
 Շահբազյան Արամ
 Չիլինգարյան Նորայր
 Պալասանյան Սոնիա
 Պետրոսյան Էդուարդ
 Վարդապետյան Զրանտ

Ճարտարապետություն

Գևորգյան Լուսինե
 Իսախանյան Գոհար
 Կնյազյան Արտակ
 Դակոբյան Մարիա

Շատվորյան Արմեն
 Պարազյան Մարինա
 Պետրոսեան Սևադա

Ավանգարդ Երաժշտություն

Ավանեսով Արթուր
 Խաչատրյան Եվա
 Կզարդմյան Վիգեն

Թատրոն

Ալիմյան Վահրամ
 Բաղդիչյան Մարգիս
 Գալստյան Վահագն
 Գասոյան Արաշիկ
 Գրիգորյան Գրիգոր
 Դարոբյունյան Գևորգ
 Դազարի Գագիկ
 Դազարյան Գոռ
 Ոսկանյան Մարինե
 Մտեֆանյան Դավիթ
 Մտեֆանյան Մուսան
 Վարդանյան Արման

Կազմակերպիչներ

Կերպարվեստ
 Արգարյան Սոնա
 Խաչատրյան Տիգրան
 Կարեյան Դավիթ

Կինեմատոգրաֆիա
 Արուժով Արամ

Ճարտարապետություն
 Պետրոսեան Սևադա

Որք Երաժշտություն
 Դովիաննիսյան Դայկ
 Պետրոսեան Սևադա

Ավանգարդ Երաժշտություն
 Խաչատրյան Եվա

Թատրոն
 Գալստյան Վահագն

ԵՕԱԿ armenian center for contemporary experimental art